

EUSKAL IRAKASKUNTZA AUTONOMI AROAN (1983-1994)

Paulo Iztueta Armendariz

Bilbo, Argitarapen Zerbitzua. Euskal Herriko Unibertsitatea, 1999

Hala literaturan nola idazlan teknikoetan, ulerterraza izatea eskertzen da. Paulo Iztuetaren euskarazko lanak irakurtzeak hizkuntzarekiko gozamena ekartzen du beti, eta aldi berean gaiarekiko motibazioa ziurtatzen du. Beste era batean esanda, Paulo Iztuetaren lanetan plazerra eta jakinmina uzartzen zaizkigu.

Ongi etorri bikoitza emateko aukera ezin hobea eskaintzen zaigu oraingo honetan, besteak beste Euskal Herriko Unibertsitateko Pedagogia Saileko irakaslea den Paulo Iztuetak egindako liburu bat eskuartean dugulako, eta, bestetik, 2000. urtean martxan jarri den *Utriusque Vasconiae* argitaletxe berriaren lehen alearen aitzinean gaudelako.

Lan honek Hezkuntzaren Soziologiako teoria eta paradigma kritikoa ardatz gisa harturik, hamaika urteko epealdiaren barruan Euskal Herriko Hegoalde osoan Ikastola Elkartetik kanpora ikastetxeraturtako euskal hezkuntzaren norabidearen aukeraketa jorratzen du. Euskal Autonomia Erkidegoan zein Nafarroan hezkuntza-legediaren inguruan elebitasunaren eztabaida piztu zenetik hasi eta, gizar-tearen desadostasunari gain hartuz, hitzarmen politiko baten ondorioz Euskal Eskola Publikoaren Legea aurrera ateraz indarrean jartzen dena bitartekoa lantzen da. Hori guztia aztertze-ko, Hezkuntza Soziologi egitatearen prozesuak eskatzen dituen talde politiko eta kultur elkarte ororen ekarpe-

nak izan dira Paulo Iztuetak erabili duen ipar-horratza.

Liburuaren izenburua hauxe da: *Euskal Irakaskuntza Autonomi Aroan (1983-1994)*. Sei ataletan banatzen da. 203 orrialde ditu, 37 taula eta 6 dokumentu-eranskin, bibliografia, eta liburu ongi erabilia izan dadin irakurleari alde zuretik emandako hainbat gomendio.

Argitaratzeko bidean atal bakoitzak izan duen ibilbidea aipatzen da aurkezpenean; izan ere, bigarrena eta hirugarrena izan ezik, hainbat argitalpenetan aurrez emanak baitziren gainerako atalak. Dena den, Paulo Iztuetak dioen bezala, «bere garaian idatzi eta argitaratu bezala doaz guztiak, ... orduko hezkuntza-errealitateari buruzko interpretazioan asmatu ala ez», duela hogeituro urteko eskaintzak biltzen baititu liburuak.

Edukia aurkeztean, hauxe azpimarratu nahi dugu: euskal irakaskuntzaren izate pedagogiko, soziologiko, historiko, ekonomikoa, eta abar, beste edozein lekutakoa bezalaxe, egunero egiten doala eta, beraz, egun Euskal Herrian diharduen hezkuntzaz, kuantitatiboki zein kualitatiboki, geroz eta gehiago dakigula.

Liburuaren eskaintzan, ikerketa-ildo soziologikotik jorratutako metodologia eta interpretazio zehatzak aipatzen dira. Esaten da azken aldiotan euskal irakaskuntzaren inguruan irakurritako lan batzuei daren itsutasunak bultzatu

duela lan horretara. Eta kezkatu-rik agertzen da, gogoratzen digunean 1983tik 1994ra bitarteko zein geroztiko ikerlan guztiek (argitaratu gabeko asko tartean, nahiz eta den-denak emankor-rrak izan...) dagoeneko bibliografia sendo bat osatu beharko luketela. Eta gure ustez arrazoirik ez zaio falta, izan ere, hezkuntzaren errealtatea alda-korra den neurrian, bere eguneratzea eta garapena etenezina bezain bukaezina baita.

Liburuaren aipatu sei atalak krono-logikoki sailkatuak datoz. Lehenengo bietan, Eusko Jaurlaritza 1981ean A, B, eta D hizkuntza-ereduen plangintza onartzen hasi zenean, eta 10/1982ko Arauzkutzeko oinarrizko legea, eta 15/1993ko uztailaren 27ko EIKE legea egin zituenean, Euskal Herriko He-goalde osoan gizarte-erakunde eta tal-de desberdinetako kide edo banakoen artean euskal irakaskuntza ez-uniber-tsitarioran hezkuntza elebidunaren le-hen urratsak nola egin ziren agertzen digu.

Lehenengo atalak, espreski, aro horretan ikastolek hainbat esparrutan bizi izandako auzia gogora dakarkigu: ordura artekoan izandako bilakaera; hizkuntza-ereduen eraso; administra-zio-antolaketa berriak, eta, nola ez, elebitasunaren eztabaida pedagogiko-psi-kologiko-soziologiko-zientifikoak eta politikoak, noski.

Bigarren atalak euskarak irakaskun-tzan bizi duen errealtatera hurbiltzen gaitu: alde batetik, irakaskuntza ez unibertsitarioran ikasleek eta irakasleek bizi duten egoera, euskararen ezagu-tzak irakasleen artean sortzen duen kezka, ikastolaren dimentsio familia-rra, historia, hedapena eta kokapena; eta, bestetik, Bilbo, Deustua, Donos-tia, Gasteiz eta Iruñeko Irakasle Uni-berstitate Eskoletako ikasle-irakasleen

kopuruak eta euskararen ezagutzaren inguruko datuak. Euskal Eskolaren funtsezko helburu eta mugei buruzko gogoeta eginez eta plangintza eragin-korraren eta botere politiko handiago-ren beharra azpimarratuz bukatzen da.

Hirugarren atala ikasleen matrikula-zioaren eta hezkuntza ereduen arteko erlazioaz ari da, bai eta demografia eta lanpostuen artekoaz, eta Eusko Jaurlaritzak gai honen inguruan eza-gutzera emandako emaitzak testuin-guru demografiko eta geografiko za-balago batean kokatuz, osatuz... ho-rren guztiaren eragina zein den azal-tzen du.

Laugarren atalak Euskal Eskolaren ikuspegi historikoa eskaintzen du, hiz-kuntzaren egoeraren ikerketa eta esta-tistikaren argitan. Gainera irtenbide berri batek eskatuko lituzkeen propo-samen juridiko-politikoak, pedagoki-koak, soziolinguistikokoak eta antolakun-tzazkoak aztertzen ditu.

Bosgarren atala laburra da. 1993ko maiatzaren 25ean du muga, hau da, ikastolek publikazioaren eta titularita-te propioaren artean erabakitzeke zuten ultimatumaren data-muga. Gizartearen hainbat mailatan euskal hezkuntzaren, ikastetxeen eta irakas-kuntzaren gai mamitsuaren inguruan izan zen eztabaida sutsu eta gordin bezain aberatsa aztertzen da atal ho-rretan. Atalak Paulo Iztuetaren kezka nagusia zein zen nabarmentzen digu: hezkuntza-komunitatea osatzen zute-nen eskubidezko eskabideak zein erakundek bideratuko zituen.

Azken atalean, gertatutako guztia-ren ondorioz, eskola publiko-pribatua-ren gainetik Euskal Eskola Berria lor-tzen ahalegintzean dagoela gakoa dio Paulo Iztuetak, eta horretarako biderik

sendoena, ikuspegi sozio-historikoa-
ren laguntzaz, euskarazko irakaskun-
tzaren garapena gehien baldintzatzen
duten faktore politiko-juridikoak eta so-
ziolinguistikoak aztertzean aurki daite-
keela dio, zenbait irtenbide eskainiz.

Hasieran aipatu ditugun sei doku-
mentu-eranskinak hauexek dira:

1. 1983/4/15ean STEE-EILAS, HB,
EE, LKAI, EMK eta NIko Irakasleen
Koordinakundeak “Documento base
de EEPA” deiturikoa.

2. 1983/4/24an “Irakasle Elkarte.
Euskal Irakaskuntzarako morroi isila.
Irakasle elkartearen aldakuntza” ize-
narekin Euskarazko Kulturaren Batza-
rreak (EKB) argitaratua.

3. 1983/11/17-18an maisu-maistrek
ezagutzera emandako “Ikastolaren
etorkizunari buruzko eztabaidan ikus-
pegi desberdin bat” dokumentua.

4. 1992/6/6an Sortzenek “Euskal
Eskola publiko berriaren aldeko mugi-
mendua” izenez idatziriko lan-doku-
mentua.

5. 1993/5/15ean Ikastolen Elkarteak
Arabako Armentian bildu ondoren,
“Ikastolen Elkarteak ikastolei propo-
samena” izenez ezagutzera emanda-
ko agiria.

6. 1999/10/28an Sortzen Ikasba-
tuaz-eko kideek elkarrekin bateratuta-
koa. “Sortzen Ikasbatuaz hezkuntza
sistema propioa. Euskal eskola publi-
ko berria eraikitzeko proposamena”
bezala ezagutua.

Bibliografiaren atalean, Paulo Iz-
tuetak berak 13. orrialdean aurrera-
tzen duen bezala, nahiz eta liburua
1983tik 1994ra doan aroan kokatu,
duela gutxi argitaratu denez, orduko
lanez kanpo, 1994tik 1999ra Euskal
Herriko Unibertsitatean irakurritako
hiru Doktorego Tesiren eta 1999an ar-
gitaraturiko liburu berri baten aipame-
nak jasotzen ditu; ikuspegi soziolo-
giko, pedagogiko edo historikotik
landutako jatorrizko ikerketak dira,
hain zuzen ere.

Halaber egileak gardenki dio, jato-
rriz liburu honetako atal eta gehiga-
rriak ez zirela aldi bereko argitalpen
batetarako landu. Baina, esango nuke,
eskola-liburuak eta abar kenduta, zaila
izaten jarraitzen duela gai akademiko-
-tekniko-zientifiko luzeak argitara ema-
teak. Beraz, zorionak Utriusque Vas-
coniae argialetxe berria martxan jarri
duten guztiei.

Eta, egia esan, nik ezin dut liburu-
-aipamen hau erabat bukatutzat eman,
berriro ere Paulo Iztueta irakasleak
ikerketa-lan idatzietan agertzen duen
hizkuntzarekiko dohaina eta ikertu
gaiekiko ausardia goraiatu gabe.
Gainera, euskal hezkuntzari buruz
euskara tekniko-zientifikoan liburu bat
argitaratzeak oraindik duen sorkuntza-
-meritua ezagutu behar da, eta Euskal
Unibertsitatea sortzeko saioan, irakas-
le eta ikasleei esker ezagutza arlo
guztietan gertatzen ari den aupada
zientifiko-linguistikoan sendoki esku-
hartzea eskertu behar zaio.

M. Jaione Apalategi